

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version: Lappalainen, O. 2024. Sosiaalisen median keinotekoinen vaikutusvalta. Tietoasiantuntija 1, 18-19.

Sosiaalisen median keinotekoinen vaikutusvalta

Sosiaalisen median vaikutusvallasta on kirjoitettu ja keskusteltu paljon. Viimeisimpänä esimerkkinä tästä ovat vaatimukset kieltää TikTok EU:n alueella. Paljon vähemmälle huomiolle on jäänyt se, että sosiaalisessa mediassa ja internetissä alkaa olla niin paljon keinotekoista sisältöä, että se on alkanut syödä ihmisten luottamusta. Miltä näyttää tulevaisuus maailmassa, jossa voimme yhä vähemmän luottaa siihen, että ruudun toisella puolella on oikea ihminen?

TEKSTI: OSKARI LAPPALAINEN

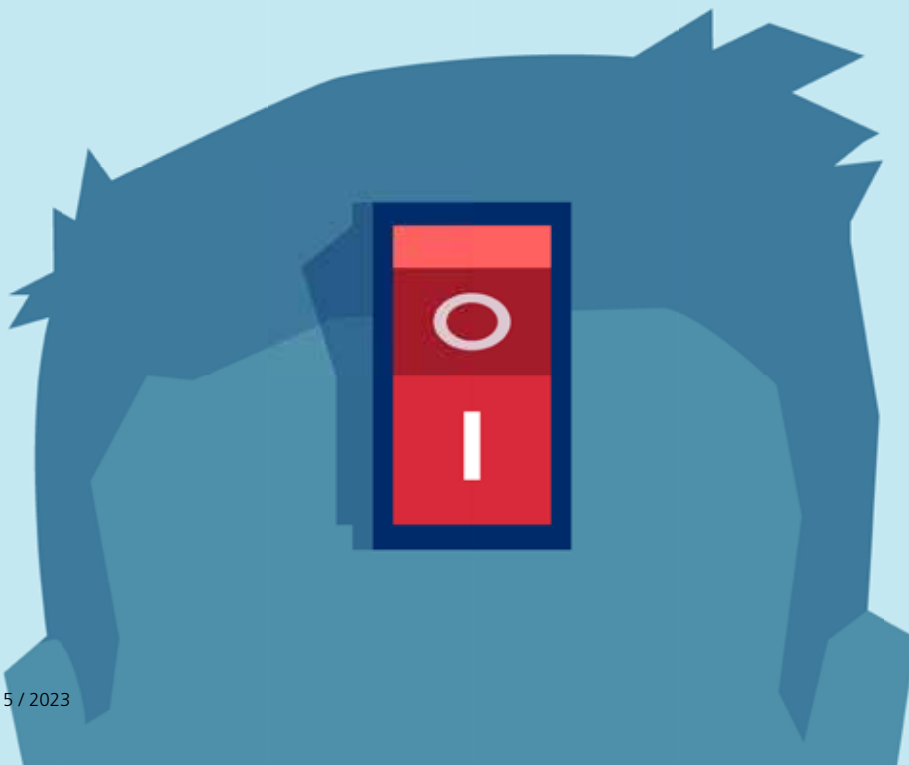
Jonkin aikaa sitten viestipalvelu X:ssä eräs huumoris sisältöä jakava tili oli postannut videon, joka oli esittelevinä, miten ”kazakin kieli kuulostaa aivan dieselmoottorilta”. Postaus sai yli 20 tuhatta tykkäystä ja tuhansia uudelleenjulkaisuja. Mikä tässä sitten oli erikoista? Videossa ei ollut ääntä, joten siitä ei voinut kuulla, kuulostaako kazakin kieli todellakin dieselmoottorilta. Tämä ei vaikuttanut haittaavan niitä kymmeniä tuhansia bottitilejä, jotka ”tykkäsivät” postauksesta ja jakoivat sitä edelleen.

Bottien, eli automatisoitujen sosiaalisen median tilien keinotekoisilla tykkäyksillä hankitaan postauksille näkyvyyttä ja niiden avulla kasvatetaan monetisoidun X-tilien tuottoja. Kaikesta niljakkuudestaan huolimatta bottien tykkäykset ovat bottiongelman lievemmästä päästä. Pahempi ongelma ovat hieman liian robottimaisesti käyttäytyvät kommentaattorit, jotka ilmestyvät kommentoimaan lähes joka ikistä politiikkaa käsittelevää viestiketjua kyseisessä palvelussa. Ongelma tuskin rajoittuu X:ään, se on vain siellä ehkä kaikkein näkyvin.

Internetin keinotekoinen sisältö

Viestipalvelu X:n sisällä kohua herättänyt videotapaus oli suhteellisen harmiton esimerkki internetin ja sosiaalisen median valtavaksi paisuneesta keinotekoisesti tuotetun sisällön ongelmasta. Internetissä on nykyään niin paljon keinotekoista sisältöä, epäaitoja arvosteluja, AI-generoituja Google-vastauksia, manipuloitua nettiliikennettä, olemattomia tuotteita ja hämärin perustein algoritmisesti kuratoitua sisältöä, että ongelman ympärille on muodostunut oma salaliittoteoria, ”dead internet theory”. Tämän ”kuolleen internetin teorian” mukaan valtaosa maailman nettiliikenteestä ja some-sisällöstä on nykyään keinotekoisesti tuotettua. Tosiasiasa ihmiset tuottavat edelleen enemmistön sisällöstä.

Keinotekoisien sisällön määrä on silti kasvanut. Internetin ”keinotekoistumisen” taustalla on teknologian kehittyminen ja erilaisten kaupallisten, poliittisten ja rikollisten intressien toksinen yhteenkietoutuminen sekä yllykkeet, jotka tekevät tällaisesta toiminnasta kannattavaa.

Tekoäly tuottaa yhä uskottavampaa sisältöä

Tekoälyn tehostama mielipidevaikuttaminen on uusien luku koko sosiaalisen median historian jatkuneessa mielipidevaikuttamisen saagassa. Se, mihin ennen tarvittiin trollifarmeja ja matalapalkattuja tykkäysten naksuttelijoita, voidaan nykyään automatisoida. Kielimallien kehitys on mahdollistanut sen, että botit kykenevät tuottamaan itsenäisesti tekstiä, olkoonkin että se ei aina mene läpi ihmisen tuottamasta. Valittavasti teknologian kehitys on tekemässä keinotekoisesti tuotetuista teksteistä, kuvista ja jopa audiosta uskottavamman oloisia.

Käyttäjät koukutetaan

Jo ennen nykyisiä botteja sosiaalisessa mediassa käytettiin eräänlaisia tekoälyavusteisia mielipidevaikuttamisen keinoja, suosittelualgoritmeja. Osa suosittelualgoritmeista on suosittelut käyttäjilleen jatkuvasti radikaalimpaa ja rajumpaa sisältöä. Tämän taustalla on osittain saattanut olla poliittisia intressejä, ja toisaalta ihmisten luontaista taipumusta kiinnostua hätkähdyttävästä sisällöstä.

Viimeaikainen keskustelu TikTokin kieltämisestä on liittynyt paitsi huoleen siitä, että se on Kiinan vaikutus-, disinformaatio- ja vaikutusväline, niin myös siihen, että sen suosittelualgoritmit tekevät siitä äärimmäisen koukuttavan. Ongelma ei rajoitu TikTokiin. Lähes kaikista sosiaalisen median alustoista on löydettävissä esimerkkejä algoritmista radikalisaatiosta. Kulttimainen Trumpismi sai alkunsa Facebookissa ja Twitterissä, YouTube auttoi popularisoimaan uuden ajan radikaaleja, ja Elon Muskin yritystoston jälkeen X:n suosittelualgoritmia on viritetty suositteluun äärioikeistolaista sisältöä.

Yhteiskunnallisen keskustelun alustan ongelmista keskusteltava

Sosiaalinen media on kasvanut ehkä jopa kaikkein tärkeimmäksi sosiaalisen ja yhteiskunnallisen vuorovaikuttamisen alustaksi. Muutos ei ole tapahtunut varkain, vaan sosiaalisesta mediasta ja sen merkityksestä on kirjoitettu ja puhuttu paljon. Hälyttävän vähän keskustelua on kuitenkin käyty siitä, mitä merkitsee se, että kaikki merkittävimmät yhteiskunnallisen keskustelun alustat on yksityistetty, rahastettu ja luovutettu hämäräperäisten vaikuttajien temmellyskentäksi. Olemme unissakävelleet maailmaan, missä TikTok on nuorten suosituin uutiskanava ja miljoonat ihmiset elävät henkisesti Facebook-kuplan muodostamassa rinnakkaisuniversumissa, miettimättä miten kanavat vaikuttavat meihin.

Vielä vähemmän on keskusteltu siitä, että miltä tulevaisuus näyttää maailmassa, missä yhä suurempi osa internetin sisällöstä on keinotekoisesti tuotettua

ja manipuloitua ja missä ihmiset myös tietävät, että heitä yritetään manipuloida. Onko edessä jonkinlainen massiivisen paranoian, anomian ja nihilismin aikakausi, jossa ihmiset käyttävät somea edelleen tottumuksesta, mutta eivät enää luota mihinkään? Pahimmillaan tästä voisi seurata eräänlainen totaalinen episteeminen romahdus: emme enää pystyisi oikeastaan mitenkään arvioimaan, mitä mieltä ihmiset oikeasti ovat asioista.

Vai onko kenties edessä jonkinlainen joukkopako nykyisesti internetistä, kohti pienempiä yhteisöjä? Käyttäjäpako X:stä on antanut tästä esimakua. Tuottaako tämä inhimillisempää vuorovaikutusta, vai ainoastaan yhä syvemmin toisistaan eroavia kuplia? Kenties koko nykyinen internetin ekosysteemi yksinkertaisesti myrkytty käyttökelttomaksi tai romahtaa omaan mahdottomuuteensa. Tämän skenaarion toteutumiseen ei oikeastaan tarvita muuta kuin se, että pyrkimykset monetisoida internetin käyttöä muuttavat palvelut käyttökelttomiksi. Kaikista näistä kehityskuluista on havaittavissa heikkoja signaaleja.

Mitä vaihtoehtoja on?

Palataan lopuksi takaisin politiikan maailmaan. Ehkäpä oleellisempaa kuin miettiä TikTokin kieltämistä (jonka rehellisesti sanottuna voisi tehdä monista perustelluista syistä) olisi pohtia, millaisia vaihtoehtoisia järjestelmiä voisimme kehittää välttääksimme nykyisen some-ajan keinotekoisien vaikuttamisen karikot. Olemme hyvin lyhyessä ajassa todistaneet kaksi suurta megakriisiä, Covid-pandemian ja Ukrainan sodan, joihin Euroopan valtiot olivat heikosti varautuneita. Meillä ei ole ehkä varaa olla niin heikosti valmistautuneita maailmaan, jossa ”kuollut internet” onkin yllättäen enemmän todellisuutta kuin salaliittoteoriaa.

Sosiaalisen median pohjimmainen ongelma on loppujen lopuksi se, että se on rakennettu tavoilla, jotka mahdollistavat äärimmäisen ongelmallisen vaikutusvallan käytön ja lietsovat vainoharhaisuutta, kärjistymistä, kateutta, katkeruutta ja vihaa. Näyttää siltä, että sosiaalisella medialla on kaiken siellä käytävän vaikutusvaltataistelun jälkeen vain yksi johdonmukainen vaikutus meihin: se tekee meistä kaikin puolin huonompia ihmisiä. ■

Oskari Lappalainen on valtiotieteiden maisteri ja viestintäasiantuntija Laurea AMK:sta joka on työskentelee kyberturvallisuuden, tekoälyn ja kiertotalouden teemojen parissa toimivissa hankkeissa. Hän on kiinnostunut tietotekniikan vaikutuksista yhteiskuntaan. Lisäksi hän on entinen aktiivinen sosiaalisen median käyttäjä, jonka Facebookin ”pivot to video” ajoi pois alustalta, vaikka sen piti olla sitä mitä ihmiset haluavat. Hän seuraa edelleen X:ää, samalla tavalla kuin ihmiset seuraavat uutisointia suuronnettomuuksista.

